

1

Omar, mijn oudste broer, werd op een koude nacht in februari geboren op een besneeuwde berghelling naast de snelweg van Kaboel naar Jalalabad, een van de gevaarlijkste wegen ter wereld. Mijn moeder stond in de sneeuw – een zware bui had hen onverhoeds overvallen – die opwaaide om haar dijen terwijl zij dubbelklapte van de pijn. Haar kreten echoden door de vallei en weerkaatsten tegen de hellingen van het Kaboel-ravijn. De enige die haar kon helpen was mijn vader, die nog nooit een kind – laat staan zijn eigen kind – op de wereld had zien komen, en hij was verlamd van angst terwijl hij naar zijn mooie vrouw keek, haar gezicht vertrokken van pijn, haar ademhaling zwaar, haar woeste schreeuwen die diep uit haar keel kwamen.

Natuurlijk heb je gelijk als je vraagt wat ze daar deden, in de ijskoude nacht op een dergelijk tijdstip, alleen in een verraderlijk, bergachtig gebied. Nou, ze waren op de vlucht. Vluchten was het enige wat ze hadden gedaan sinds de eerste keer dat ze elkaar ontmoetten, omdat hun verbintenis – liefde op het eerste gezicht – zo onwaarschijnlijk, zo bespottelijk, zo roekeloos was dat de familie van mijn moeder zich meteen van haar afkeerde. Ze werd in ongenade het huis van mijn grootvader uit gegooid. Haar vader ontferde haar en zijn laatste woorden tegen haar waren simpelweg: 'Azita, je bent mijn dochter niet meer.'

Haar moeder zei niets.

Mijn vader had even weinig geluk. Zijn ouders waren goedaardige mensen die in de bergen woonden, maar ze schaamden zich voor zijn onbezonnenheid, en omdat ze bang waren voor vergelding hielden ze zich op een afstand van het stel dat niet bij elkaar leek te horen. En zo waren Azita en Dil (voor ons Madar en Baba) hun leven samen begonnen als buitenstaanders, en buitenstaanders bleven ze. Toen ze trouwden, kwam alleen Baba's beste vriend Arsalan naar de plechtigheid, en voor iemand die ervanaf weet... Nou ja, gewoonlijk gaan die dingen niet zo.

Niet lang na de bruiloft, toen mijn moeder zwanger werd van haar eerste kind, begonnen de bedreigingen. Eerst waren het kleine dingen. Een duw op de markt. Thuiskomen en moeten constateren dat de deur openstaat en het eten uit de provisiekast gestolen is. Op een dag vond ze een nachtjapon, die buiten te drogen was gehangen, doormidden gescheurd en besmeurd met bloed. Op dat moment besloten ze te vluchten. Ze zouden nomaden worden. Ze zouden leven van het geld dat de zus van mijn moeder haar had gegeven, en van de goedheid van vreemden nu hun eigen familie hen had verstoten.

Mijn moeders zus Amira had hun alles gebracht wat ze maar kon. Ze gaf hun ook een gouden sieraad, een erfstuk van de familie, omdat ze dacht dat ze dat in de toekomst wel zouden kunnen gebruiken (die onbaatzuchtige diefstal zou Madars zus later, toen de waarheid ten slotte aan het licht kwam, haar plek in de familie kosten; ze werd naar Rusland gestuurd, ver van huis – maar daar komen we te zijner tijd op). Dus nu huilden de zussen en omhelsden ze elkaar. Het zou, hoewel ze dat toen niet wisten, de laatste keer zijn dat ze elkaar ooit zagen. Dat waren de moeilijke keuzen die mijn moeder en vader moesten maken – offeranden als bewijs van hun vastbeslotenheid.

In de nacht waarin mijn oudste broer Omar op deze onzekere wereld kwam, waren ze op de vlucht voor een groep bergbandie-

ten die geprobeerd had hen te beroven en mijn vaders auto te stelen – een roestkleurige Lada uit 1972, een huwelijkscadeau van Arsalan en de grote trots van mijn vader. Het was de liefde van zijn leven, na mijn moeder en zijn zoon die spoedig geboren zou worden. Op weg naar Kaboel, waar ze Arsalan weer hoopten te zien en om zijn hulp zouden vragen, werd hun auto beschoten toen ze zich een weg baanden over de gevaarlijke bergpas in een plotselinge dichte sneeuwjacht.

Eén schot doorboorde het portier, en de kogel bleef steken in de met tapijt bedekte vloer van de Lada naast mijn moeders enkel. En dat was het moment waarop Omar besloot dat hij klaar was om de wereld te bekijken, hoewel hij volgens alle berekeningen had moeten blijven waar hij was tot de vorst voorbij was. En mijn moeder, een vrouw met een sterke, onverstoorbare wil, besloot dat de auto geen veilige plek was voor de geboorte van haar kind. Als ze op de heuvel beschoten zouden worden door moedjahe-dien-bandieten, dan moest dat zo zijn, maar zij stelde haar vertrouwen in Allah. Mijn vader wist dat het geen zin had haar tegen te spreken – een instinctieve wijsheid waardoor ze zes kinderen kregen en uiteindelijk een gelukkig huwelijk, ondanks de problemen waarmee ze kampten, en dat waren er vele.

Hij pakte zijn *patu* van de achterbank, een warme wollen deken, en ze sjokten beiden door de diepe sneeuw de heuvel op om achter rotsblokken te schuilen.

‘Laten hun kogels díé maar doorboren,’ siste mijn moeder verontwaardigd in de richting van de scherpschutters (nou ja, scherp...), die zich nu even koest hielden, maar waarschijnlijk over de haarspeldbochten in de vallei naderden om zowel het voertuig te plunderen als de passagiers, die naar ze misschien vermoedden dood of stervende waren – omgekomen door de schoten of door de bittere kou van de winternacht –, te bestelen. De maan hing vol en zwaar aan de hemel en de lucht was stil, zodat de echo van haar schreeuwen, hoe ze die ook probeerde te dempen, ver droeg in de

knisperende nacht. Omar had besloten om ter wereld te komen, en het duurde niet lang voor hij in de wachtende patu glipte die mijn vader met trillende handen ophield. Hij werd er onmiddellijk warm in gewikkeld. Mijn moeder kwam overeind nadat ze haar kind had gebaard en steunde op mijn vader, terwijl ze haar zoon onafgebroken en liefhebbend in de ogen staarde. Dolblij en triomfantelijk strompelden ze de berghelling af naar de auto, een spoor van donker bloed achterlatend op de witte sneeuwbanken.

Inmiddels waren twee van de scherpschutters bij de auto aangekomen, waar ze geduldig wachtten tot mijn vader terugkwam met de sleutels. De een rookte hasjesj. De ander stond op de uitkijk, met zijn geweer onder zijn ene arm.

Mijn vader beefde van top tot teen. Hij was geen lafaard en ook niet dom, en hij begreep dat ze gevaar liepen, omdat ze ervan verdacht werden communistische sympathisanten te zijn. Maar mijn moeder, die net leven had geschonken, was nog imponerender dan gewoonlijk; ze liep recht op de mannen af en zei: 'Broeders... kom kijken, dit kind, een wonder. Allemaal dankzij Allah, lof zij Hem. Maar hij moet nu naar een warme, veilige plek. Jullie moeten ons helpen, broeders.'

En of ze nu betoverd werden door haar schoonheid, overrompeld door de vreemde wending van de gebeurtenissen, high waren van de hasj of geïntimideerd door haar uitdagende toon, tot verbazing en enorme opluchting van mijn vader gingen de twee mannen al snel mee in haar plannen en lieten alle gedachten aan een roofoverval varen toen ze de grotere verantwoordelijkheid toegeschoven kregen ervoor te zorgen dat dit niet de laatste nacht van de baby op deze aarde zou zijn. En hoewel ze schurken waren, en onbehouwen en enigszins in hogere sferen, waren ze ook zonen, en ooit waren ze kinderen geweest – en nu nog amper volwassen – en ze waren blij met de warmte in de auto en met het feit dat ze dit stel en hun pasgeboren zoon niet hoefden te vermoorden, en die avond was alles goed in de wereld.

Zo vertelt mijn moeder het, ademloos, en elke keer dat ze het verhaal vertelt, worden de bandieten nobeler. De sterren schitteren aan de koude nachthemel en we horen Mermon Mehwisj zingen op de autoradio, en mijn vader, moeder en de twee moedjaehedien zingen mee terwijl ze naar de lichtjes van Kaboel rijden.

Maar zo is het natuurlijk niet gebeurd. Mijn moeder kan heel goed verhalen vertellen; ze kan de ergste nachtmerries omtoveren tot de mooiste dromen. Het is een talent dat haar en ons allemaal door de jaren heen in leven heeft gehouden. Als mijn moeder het verhaal vertelt, huilt mijn vader en wordt hij stil, en we weten dat hoe Omar ook op deze wereld is gekomen, het niet door de goedheid van vreemdelingen was.

Maar waarom ben ik begonnen met het verhaal van Omars geboorte? Ik ben hier begonnen omdat je soms terug moet gaan om vooruit te kunnen. Dat vertelt Madar ons telkens wanneer de trein zijn eindpunten bereikt op deze eeuwigdurende trans-Siberische reis heen en weer tussen Moskou en Vladivostok. Het moment waarop alle zes de kinderen smeken, bidden, schreeuwen, uit de trein springen. Ik, Afsana, ben het vierde kind van ons zessen – voor mij komen Omar, Ara, Javad, en na mij Kleine Arsalan en baby Sitara. Op dat bedwelmende moment op het perron willen we allemaal stoppen, dat eeuwigdurende reizen van Azië naar Europa naar Azië achter ons laten. Ooit, als mijn ouders óf bedacht hebben wat ze hierna willen doen, óf geen geld meer hebben (en die dag moet vast snel komen), kunnen we deze trein verlaten en een nieuw leven beginnen. Op een plek waar het veilig is. Op een plek waar we niet hoeven te vluchten.

2

De wielen van de trein komen onverwachts knarsend tot stilstand. We schokken allemaal naar voren.

Omar en Javad steken hun hoofd ver uit het open raam om te kijken wat er aan de hand is. We zijn halverwege de Circum-Baikal-spoorbrug. De diepte onder ons is onheilspellend nu de trein zachtjes op de rails wiegt en daarna blijft wachten. Passagiers uit de andere coupés komen naar het gangpad; een paar kijken voorzichtig naar buiten.

‘Misschien is er iets met de rails,’ overleggen Omar en Javad.

Mijn broers zijn onderhand experts in treinen. En in bruggen. En in techniek. Omar zegt dat hij later ingenieur wil worden. Het afgelopen jaar heeft hij een schriftelijke cursus techniek gevolgd. Het huiswerk haalt hij af en verstuurt hij vanaf allerlei plekken langs de route. Dan stuurt hij de *provodnik* Napoleon, kaartjescontroleur en hoeder van de samowar, het station in om snel zijn laatste studiepakket op te halen. De coupé hangt vol met Omars schetsen en berekeningen. Hij denkt dat de mannen die de bruggen hebben gebouwd, die langs deze rotsachtige kust overal het graniet en kristal hebben laten ontploffen, de mannen die lange stukken onherbergzaam Siberisch land hebben uitgegraven en opgeblazen, schitterende bruggen en tunnels hebben gebouwd, de dreiging van overstromingen en landverschuivingen hebben ge-

trotseerd, dat die buitengewone mannen echte avonturiers waren die het land naar hun wil hebben gevormd. Een wereld scheppen naar het beeld dat je ontwerpt – dat is wat Omar wil.

‘Laat hangen, Afsana.’ Ik heb een van Omars schetsen gepakt om te bekijken, waarop het staal in een ingewikkeld patroon door elkaar kriskrast.

‘Dat begrijp je toch niet,’ zucht Omar, terwijl hij naar me lacht.

‘Leg het dan uit,’ zeg ik, en ik ga naast mijn oudste broer zitten om deel uit te maken van zijn nieuwe wereld vol schoonheid en ingenieuze uitvindingen.

‘Om te beginnen hou je hem ondersteboven.’ Hij lacht, verbaasd door mijn belangstelling. Ik keer de schets om.

‘Dat is beter. Kijk, zie je...’ Zijn vingers gaan over de omtrek van de tekening. Omars ogen schitteren terwijl hij de werking uitlegt, verrast en blij dat hij zo’n gretig publiek heeft.

‘Maar hoe weet je nou of het werkt?’ vraag ik hem, terwijl ik me verwonder over de graden, de hoeken, de kromme metalen structuren die hij met alleen potlood en papier tevoorschijn tovert.

‘Dat weet je niet,’ zegt hij. ‘Je weet niet altijd of het zal werken. Dat moet je gewoon proberen.’

Ik bewonder zijn geloof in zichzelf, dat hij zo zeker is. Naast Omar voel ik me veilig – alsof de wereld een serie oplosbare berekeningen is en tegelijkertijd tastbaar en vast onder je voeten.

‘Sst,’ roept Ara. Zij zit Frans te leren – onderwezen door Madar – in de coupé naast ons en we storen haar bij haar vervoeringen.

Wat, ben je verbaasd? Dat we rondreizen wil nog niet zeggen dat mijn ouders zich niet om onze scholing bekommeren. Jammer genoeg is het net het tegenovergestelde. We krijgen les in wiskunde, aardrijkskunde, natuur- en scheikunde, geschiedenis (mijn lievelingsvak), filosofie, politiek, Russisch, Engels en Frans. We lezen (ikzelf lees Tolstojs *Anna Karenina* en koester een oude, haveloze uitgave van een encyclopedie die we eigenlijk met z’n allen delen). Mijn moeder wil dat we goed toegerust zijn voor het

leven. 's Avonds is het tijd voor muziek. Baba heeft een transistorradio en stemt die af op de lokale stations. We luisteren naar klassiek, folk, rock, zelfs naar jazz en Russische, Mongolische, Chinese muziek – wat we maar kunnen vinden, afhankelijk van waar we ons bevinden.

Op een avond gaan we bij elkaar zitten om naar Stravinsky's *De vuurvogel* te luisteren, met z'n allen in coupé nr. 4 geperst, met een kaars die flakkert op de leestafel. Sitara zit op schoot bij mijn vader, Kleine Arsalan en ik zitten op de grond, Ara, Javad en Madar op het bed tegenover ons en Omar staat in de deuropening. De trein is gestopt om meer voorraden aan boord te nemen en de restauratiewagen te verwisselen, maar we verroeren ons geen van allen, zo verdiept zijn we in de muziek en in de stem van onze moeder die ons het verhaal van prins Ivan en de mooie vuurvogel vertelt.

'Prins Ivan,' zegt Azita, op lage, melodieuze toon, 'betreedt het magische koninkrijk van Kosjtsje de Onsterfelijke en in de tuin ziet hij de prachtige vuurvogel en hij vangt hem. De vogel smeekt om vrijgelaten te worden en belooft de prins te helpen.'

'En dan?' vraagt Sitara, terwijl ze Madar aankijkt. Sitara, de benjamin van het gezin, is nog op een leeftijd waarop haar elke avond een verhaaltje wordt verteld. We doen of dit verhaal voor haar is, terwijl we eigenlijk allemaal van de warmte en het kaarslicht en de zachte cadans van mijn moeders stem houden.

'De prins ontdekt dertien prinsessen, mooie prinsessen,' zegt Madar, 'en hij wordt dolverliefd op een van hen, dus besluit hij Kosjtsje om haar hand te vragen.'

Mijn moeder lacht naar mijn vader als ze dit vertelt, maar Baba is ver weg met zijn gedachten en kijkt uit het raam.

'Kosjtsje weigert en geeft zijn magische wezens opdracht de prins aan te vallen, maar de vuurvogel komt aanvliegen en behekst ze, en spreekt een vloek uit over Kosjtsje.'

Javad begint, met behulp van het kaarslicht, schaduwen van de

vogel op de wand achter Baba's hoofd te maken. Sitara kruipt dicht naar Baba toe, bang geworden door de muziek en het schaduwspel.

'Daarna verklapt de vuurvogel het geheim van Kosjtsjejs onsterfelijkheid aan de prins.'

'Wat is on... onster... felijkheid, Madar *jan*?' vraagt Sitara.

'Dat je eeuwig blijft leven,' zegt Baba.

'De droom van dwazen,' snuift Omar spottend.

'De vuurvogel vertelt prins Ivan dat de ziel van de gemene tovenaars zit opgesloten in een gigantisch magisch ei,' gaat Madar met een uitgestreken gezicht verder. 'Dus de prins vernielt het ei, de vloek wordt opgeheven en Kosjtsjejs paleis verdwijnt samen met Kosjtsjeje. De prinsessen en Ivan blijven achter. Ze zijn nu eindelijk wakker.'

De muziek stijgt in een spiraal omhoog naar haar triomfante einde en we luisteren naar het publiek dat onstuimig begint te applaudiseren. Ik stel me de concertzaal voor, vol mannen en vrouwen uitgedost in hun mooiste kleren, de dansers op het toneel, het orkest in de bak – allemaal scènes die ik geleerd heb van mijn geliefde Tolstoj.

'Baba *jan*, zullen wij ooit zoiets meemaken?' vraagt Sitara.

'Ooit, ooit zullen we allemaal zoiets meemaken,' antwoordt hij, terwijl hij zijn arm stevig om haar heen slaat en haar knuffelt.

Mijn zus Ara kan heel mooi zingen, en wanneer de schemering valt en we allemaal naar de restauratiewagen gaan om te eten, zingt ze soms, voornamelijk oude Afghaanse liedjes of de liedjes van Farida Mahwash, evenals wij een balling, een nomade. In Ara's muziek vermengen zich Arabische, Perzische en Indiase invloeden, zoals ons land ook een smeltkroes is. Madar moet dan huilen. Soms worden zelfs Baba's ogen vochtig, zowel van vreugde als van verdriet. Want in de jaren voor we ons huis in Kabool ontvluchtten, was muziek verboden. Kun je het je voorstellen? Dat je niet naar muziek kunt luisteren, niet kunt zingen, geen

instrument mag bespelen, zelfs geen deuntje neuriën? Wat kan het voor kwaad? Wat kan het voor kwaad om te zingen? Dus als Ara trillend in de hoek van de restauratiewagen staat en haar eigen schoonheid vergeet terwijl ze die liedjes zingt, voelen we ons allemaal springlevend en vrij. Alle passagiers in de trein applaudisseren. Dat zijn mijn favoriete momenten, als we allemaal samen zijn, als het leven mooi is.

Maar goed, we zijn halverwege de Circum-Baikal-brug blijven steken tussen lariksen, dennenbomen en berken op de berghelling en aan de andere kant het uitgestrekte meer. Omdat de trein stil is blijven staan en de ramen open zijn, zit ik te luisteren naar de grasmussen die rondom het meer fladderen en over en weer naar elkaar fluiten. We kennen nu alle vogels en de meeste dieren die we onderweg zien. Javad en ik kunnen urenlang geluiden en kleuren van veren en kenmerken vergelijken met beelden en beschrijvingen in de encyclopedie, of we vragen het aan Napoleon, die een bron van kennis is van alle dingen die met de reis te maken hebben. We hebben weinig anders te doen en het helpt ons de tijd door te komen.

‘Wat is er aan de hand? Waarom zijn we gestopt?’ vraagt mijn moeder aan Napoleon, die op dat moment langskomt.

‘Er zit een hert vast op de brug. We wachten tot het uit de weg gaat.’

‘Een hert?’

‘Ja. Of het springt eraf, of het lukt hem zich om te draaien en terug te lopen naar het bos. Als het niet snel in beweging komt, zal de machinist moeten... Nou ja...’

Napoleon kijkt steeds naar ons, de kinderen. Sitara’s ogen rollen bijna uit haar hoofd bij de gedachte aan het hert dat over het spoor hoog boven het meer (het diepste meer ter wereld zelfs) wankelt.

‘Misschien kan ik helpen,’ zegt Javad. Hij is de aardigste van mijn broers, degene die het minst geneigd is aan haren te trekken

en te schelden, degene die het meest over van alles piekert. Javad droomt ervan dierenarts of zoöloog te worden en in Londen of Amerika te gaan wonen, of misschien in een safaripark in Afrika. We hebben ooit een paar Zuid-Afrikanen in de trein ontmoet die ons alles hebben verteld over iets wat het Kruger National Park heet, en nu droomt Javad van dat soort plekken.

‘Dank je, maar ik denk niet...’ Napoleon schudt zijn hoofd. Hij is een zachtaardige, vriendelijke man, die ’s avonds in een stille melancholie kan verzinken en op ons allemaal gesteld is geraakt, op die vreemde, rondzwervende familie die het schijnbaar heerlijk vindt om almaar met de trein te reizen.

‘Laat me. Alstublieft,’ smeekt Javad.

‘Javad...’ roept Madar hem achterna, maar hij loopt al voor Napoleon uit en glipt door het rijtuig naar het volgende, en verder naar de voorste wagon en naar de machinist die in de locomotief zit.

Mijn moeder zucht, maar ze heeft inmiddels geleerd dat je het leven van je kinderen niet voor hen kunt leven, hoe aantrekkelijk dat ook mag lijken, dus ze haalt haar schouders op en wacht af. Vijf minuten later schreeuwt Omar, die nog steeds met zijn hoofd uit het raam hangt: ‘Hé, daar is Javad. Hij is op de brug, hij is bij het hert.’

‘Wat doet hij?’ vraagt Baba.

‘Hij... Hij praat met hem.’

‘Moet je zien hoe hij probeert het hert over te halen! Schattig, hoor...’ spot Ara, die net doet of het haar niets kan schelen, maar gespannen over Omars schouder tuurt.

We houden allemaal onze adem in, ons bewust van de stomiteit van wat onze broer doet, er wordt collectief een diepe teug lucht genomen en in stilte gaan er verscheidene gebeden op – en dan, na wat voelt als een eeuwigheid, gaat er een gejuich op uit de voorste wagon.

‘Wat gebeurt er?’ vraagt Baba.

‘Hij heeft het voor elkaar. Het hert is... Het is hem gelukt om het terug te laten gaan. Hoera!’ roept Omar.

Na een paar minuten begint de trein weer te rijden. De machinist toetert en iedereen lacht en juicht. Javad stormt met glinsterende ogen de wagon weer in. Hij is de held van het moment. Maar volgens mij is dat niet de reden dat hij er zo blij uitziet, en het is ook niet omdat hij het angstige hert dat op de stalen rails wankelde heeft gestreeld en overgehaald. Nee, hij is duizelig van de frisse lucht en het gevoel van zijn voeten op het metaal, en van het feit dat hij de dood te slim af is geweest. Op dat moment ziet hij er zo springlevend uit dat ik een steek van jaloezie voel. Hij is geen passagier meer. Baba haalt een zak suiker tevoorschijn, Omar rent met de theepot naar de samowar en daarna drinken we allemaal warme, zoete thee om op Javads veilige terugkeer te toosten.

‘Op Javad!’ zegt Omar, en hij stompt zijn jongere broer op de rug.

‘Op Javad!’ Er speelt een lach om Ara’s lippen als ze haar glas opheft om Javads succes te vieren.

Het is goed om Omar en Javad samen te zien lachen. De laatste tijd hebben ze vaak ruziegemaakt – wij allemaal. Omar, Kleine Arsalan en ik kiezen meestal elkaars kant in die ruzies; Ara en Javad bundelen over het algemeen hun krachten, hoewel de allianties heel snel kunnen wisselen afhankelijk van het onderwerp en van wat er op het spel staat. Ara en Javad zijn feller van aard, meer geneigd tot emotie, confrontatie en hoon. Omar en ik proberen ze te bepraten, voor vreedstichter te spelen – hij als de oudste, ik als het middelste kind.

‘Hoe voelde het?’ vraagt Kleine Arsalan, en hij kijkt Javad met hernieuwde belangstelling en respect aan. Javad haalt zijn schouders op.

‘Heb je het hert aangeraakt?’ vraagt Sitara, met grote, verbaasde ogen. ‘Heeft het met je gepraat?’ Javad knikt. Ze buigt zich voorover. Hij gebaart naar haar alsof hij een geheim wil delen.

‘Het zei...’ Hij fluistert in haar oor, en wij kunnen het niet verstaan. Sitara’s mond gaat wijd open.

‘Je moet haar niet plagen,’ zegt Omar, die Sitara vlug te hulp schiet.

‘Dat doe ik niet,’ zegt Javad, nu kalmer, en hij wendt zich tot Baba, die hem heel trots aankijkt terwijl zijn zoon hem opnieuw het verhaal vertelt over hoe hij het hert terug over de brug en van het spoor naar de veiligheid heeft gelokt.

Ik pak mijn oude exemplaar van *Anna Karenina* – ik lees het langzaam in het Russisch – en loop naar de restauratiewagen, waar ik ongestoord bij het raam kan zitten lezen en eventjes kan ontsnappen naar een andere wereld, in een andere huid kan kruipen dan de mijne. Ik verberg me achter mijn haar en draai mijn lichaam naar het raam. Ik ben zo klein, zo tenger – een schaduwmeisje – dat ik me voorstel dat andere passagiers me daar niet eens zien zitten.

Ik ben in de trein begonnen met lezen. Ten eerste kom ik er de tijd mee door. Ten tweede maakt het mijn moeder iets minder streng, omdat ze het ziet als teken dat ik iets leer en me meer bewust word van de wereld om me heen (hoewel ik denk dat ze het ten zeerste zou afkeuren als ze op de hoogte was van de inhoud van mijn geliefde *Anna Karenina*). Ten derde, en dat is de belangrijkste reden, schermt het me af van de bemoeizuchtige stemmen van vreemden en hun onophoudelijke vragen. Het ergste is de vraag: ‘Waar gaan jullie naartoe?’ Soms lieg ik en kies ik een stop langs de route uit – Irkoetsk of Oelan-Oede, soms zelfs Moskou – en zeg: ‘Daar gaan we naartoe.’ En als ze vragen: ‘En wat gaan jullie daar doen?’, dan zeg ik: ‘Daar wonen, gewoon daar wonen.’ Een bed hebben in een kamer die ’s nachts niet beweegt; een plek voor mezelf hebben, een plek waarop ik stil kan zijn en kan denken en schrijven. Een tuin om in te spelen. Een plek om dingen te verbouwen. Ik wil niet meer dan dat. Behalve gelukkig zijn. Waarom hunkeren we ernaar om gelukkig te zijn?

Ik put troost uit Tolstojs Anna, uit haar ellende en verdriet, en ik herken dezelfde hunkerende behoefte aan rust in mezelf. En dus begraaf ik me diep in die fictieve wereld, me niet bewust van de taiga, de woeste bossen waar we langs razen. Verderop in het rijtuig nemen Amerikaanse en Engelse toeristen tientallen foto's van vage landschappen. De Amerikanen prijzen het luidruchtig. Anderen zijn terughoudender en nemen het glooiende uitzicht rustig in zich op.

Voor mij is de wereld die van Anna en Vronski, tenminste voor een uurtje – ik stel me mezelf schaatsend voor in St.-Petersburg, ik dans op bals en word verliefd op iemand die knap en geestig en ongeschikt is.

In mijn hoofd bestaan er twee Ruslanden: dit, het wervelende, romantische, epische Rusland van Tolstoj, en het andere Rusland, het Rusland dat mijn geboorteland binnenviel en daarna in de steek liet. Van dat Rusland kan ik niet houden, al weet ik niet precies waarom niet.